

Тема 2

Механізми відмивання коштів та фінансування тероризму

План

- 1. Поняття та стадії відмивання коштів.
- 2. Основні схеми відмивання коштів.
- 3. Поняття та основні характеристики фінансування тероризму.
- 4. Джерела та канали фінансування терористичної діяльності.

-
- Обсяги відмивання коштів є дуже великими: щорічно відмивається від 2% до 5% світового ВВП, що становить від 800 мільярдів до 2 трильйонів доларів США. Ці кошти можуть надходити з різних незаконних джерел, таких як торгівля наркотиками, корупція, шахрайство, тероризм та інші злочини.
 - В Україні в умовах воєнного стану сфери та схеми відмивання коштів постійно удосконалюються. За оцінками експертів обсяг операцій з відмивання коштів через експорт аграрної продукції в нашу країні перевищив 7 млрд. дол. США

Процес відмивання коштів

Ознаки відмивання коштів

- підозріла або таємнича поведінка особи у справах, пов'язаних з грошовими коштами;
 - здійснення великих транзакцій готівкою;
 - володіння компанією, яка, як видається, не має реальної мети;
 - проведення надто складних транзакцій або здійснення кількох транзакцій трохи нижче встановленої межі
-

Причини поширення відмивання коштів за межі державних кордонів

- це явище притаманне кожному сучасному суспільству, виступаючи як системна проблема з масштабами впливу на весь світ;
 - часто процес відмивання коштів здійснюється за кордоном, а «відмиті» в такий спосіб кошти використовуються для фінансування незаконних операцій за межами країни, зокрема для військової підготовки терористів або фінансування масштабних терористичних актів в інших регіонах
-

Схеми відмивання коштів

ПРИКЛАД 1

- **Схема № 1. Виведення капіталу**
- П'ять українських юросіб продають товар на експорт чотирьом іноземним юрособам. Умови зовнішньоекономічного контракту передбачають розрахунки через банк за поставку товару в доларах – \$22 млн. Один з клієнтів вносить зміни до контракту: валютою розрахунку замість долара США стає польський злотий. Прописаний курс нижче за ринковий в 3-10 разів. Через неринковий курс замість \$22 млн в Україну надходить 12 млн польських злотих, або \$3 млн.

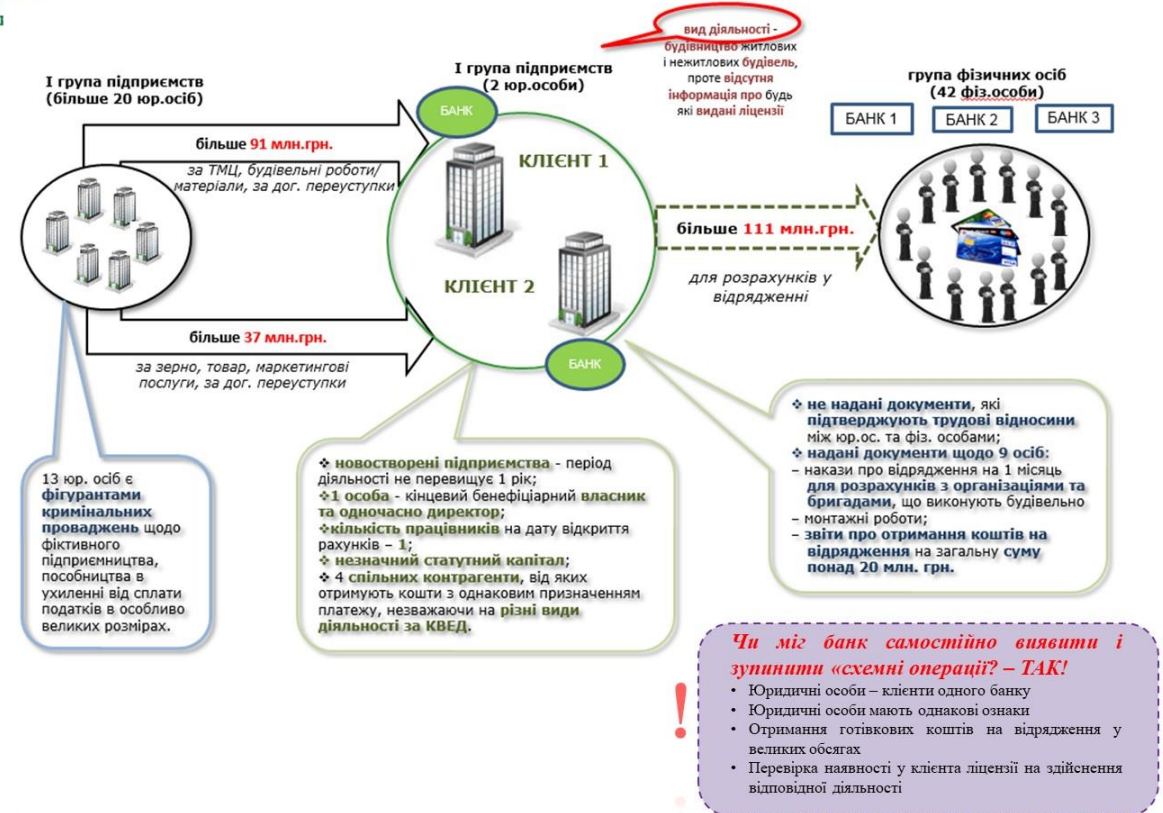

Схеми відмивання коштів

- **Схема № 2. Переведення в готівку**
- Група з 42 фізосіб зняла з платіжних карток 111 млн грн для розрахунків у відрядженні: кожен по 2,6 млн грн. Спочатку ці 111 млн грн надійшли на рахунки двох фірм як оплата за зерно, будівельні роботи, маркетингові послуги. Ці фірми водночас не мали ліцензії на будівництво, також у них не було трудових відносин з цими фізособами (тільки дев'ять осіб мали накази про відрядження). Нацбанк вважає, що банк повинен був зупинити ці схемні операції, оскільки готівкові кошти знімалися в особливо великих розмірах, юрособи були його клієнтами, і банк не перевіряв ліцензії клієнта на зазначені операції.

ПРИКЛАД 2

Схеми відмивання коштів

• Схеми № 3. Корупційна

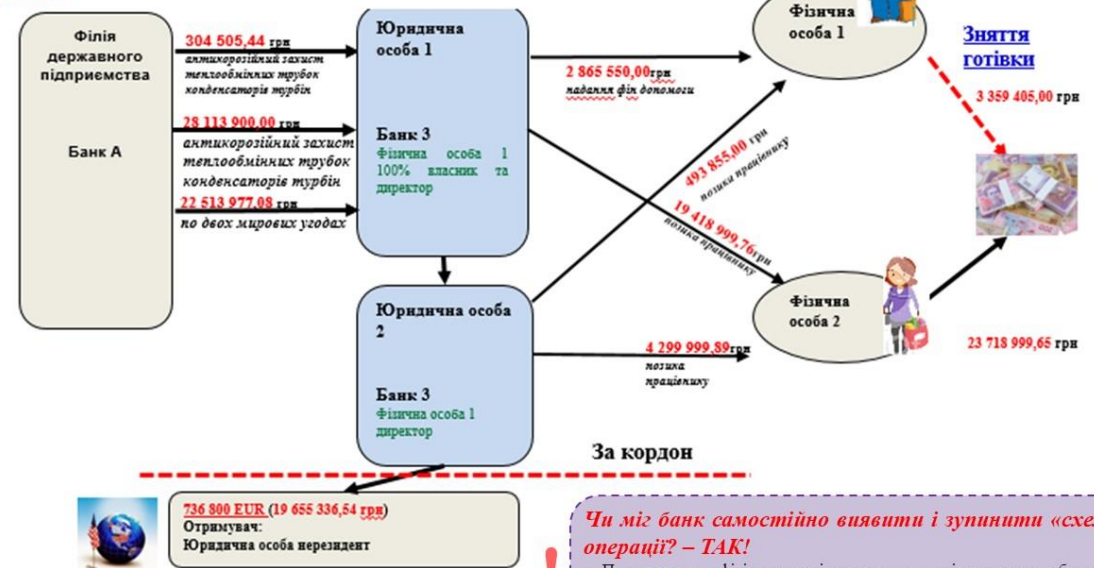
- Держпідприємство, засноване Міненерго, провело тендер на закупівлю захисту теплообмінних турбін за 51 млн грн. Частина цих коштів пішла на закупівлю обладнання, а велика частина грошей (27 млн грн) була переведена в готівку директором і головним бухгалтером підприємства як фінансова допомога і позики. Компанії, які брали участь в тендері, фігурують в кримінальних справах. Переведення філією держпідприємства коштів в особливо великих розмірах на користь юросіб, які є фігурантами кримінальних справ, і переведення в готівку коштів в особливо великих розмірах є тими ознаками, які повинні були спонукати банк зупинити схемну операцію

ПРИКЛАД 3

Юридика особа 1 та Юридика особа 2 є фігурантами кримінальних справ, зокрема стосовно фіктивної діяльності.

В матеріалах кримінального провадження, зокрема зазначено: «... посадові особи Юридика особи 1 та Юридика особи 2 з використанням в ланках контрагентів суб'єктів господарської діяльності з ознаками фіктивності здійснюють незаконне виведення державних грошових коштів з державного підприємства, засновником якого є Міністерство палива та енергетики України та їх фактичне розкрадання...»

За кордон

Чи міг банк самостійно виявити і зупинити «схемні операції»? – **ТАК!**

- Перерахування філією держпідприємства коштів у великих обсягах на користь юридичної особи, які є фігурантами кримінальних справ
- Зняття готівки у великих обсягах

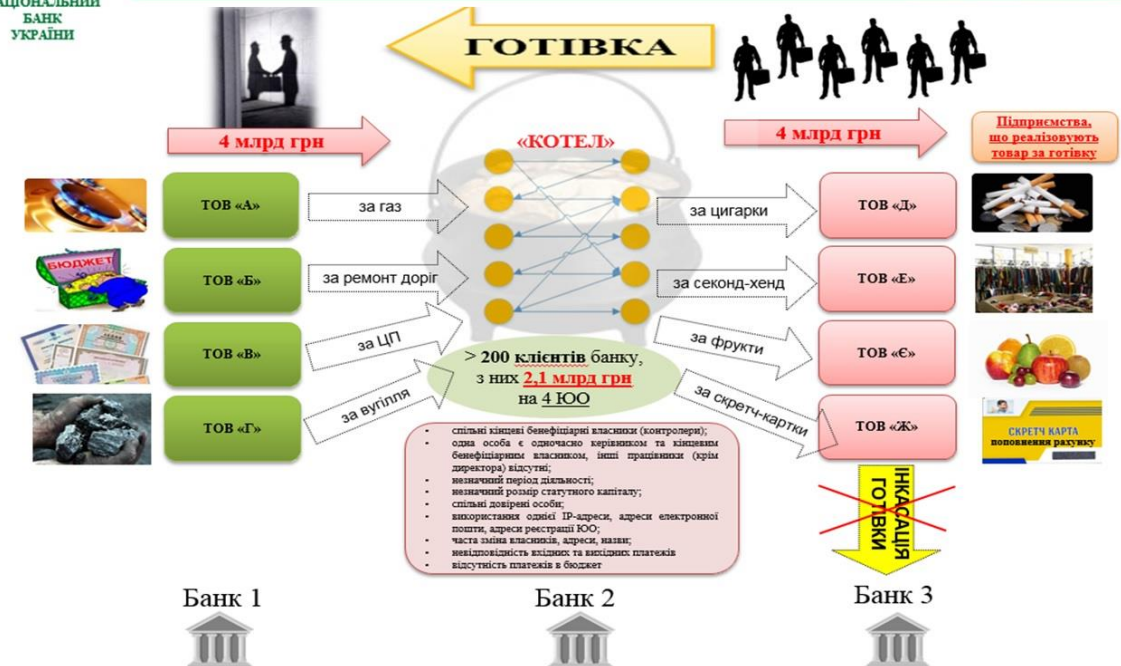
Схеми відмивання коштів

• Схеми № 4. Котел

- У схемі беруть участь компанії, які продають товари і послуги за готівку, а також компанії, які працюють за безготівковим розрахунком, але їм потрібна готівка. В одному з банків у такому «котлі» працювали понад 200 компаній. Компанії, які продавали свою готівкову виручку замість процедури класичної інкасації, отримували 4 млрд грн в безготівковій формі нібито за продаж сигарет, фруктів або секонд-хенду. Водночас компанії-покупці за фактом отримували не куплені сигарети, а кеш на ідентичну суму. До банку була застосована санкція Нацбанку за втягнення в обслуговування фіктивних компаній.

ПРИКЛАД 4

Чи міг банк самостійно виявити і зупинити «схемні операції»? – ТАК!

- 200 осіб є клієнтами одного банку, пов'язаними між собою, мають однакові ознаки
- Різні призначення вхідних та вихідних платежів

Схеми відмивання коштів

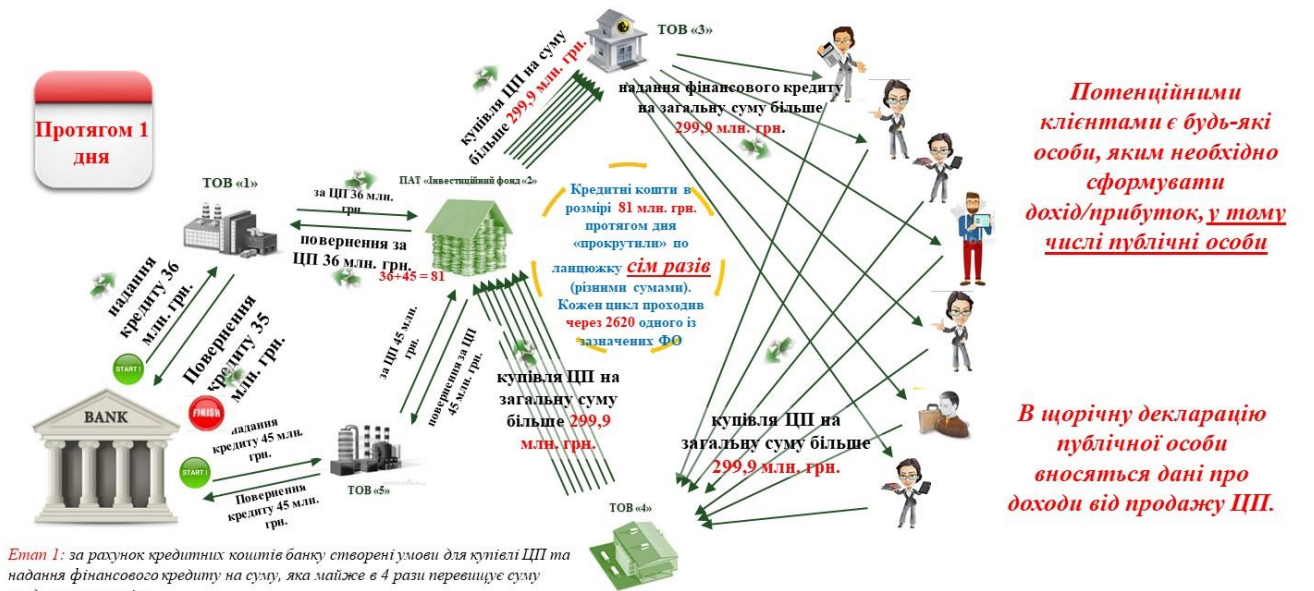
• Схеми № 5. Фіктивні доходи

- В Україні діє електронне декларування доходів низки категорій осіб, і часто потрібна інформація про джерело походження грошей. Щоб «намалювати» фіктивний дохід фізособі, наймаються професійні посередники. Суть схеми. Банк надає кредити компаніям, які купують цінні папери у інших компаній. Вони потім надають фінансову допомогу фізособам, які також купують цінні папери. Після продажу цінних паперів фізособи мають можливість задекларувати дохід від продажу цінних паперів. Ці операції проганялися по колу: протягом доби за 81 млн грн були куплені цінні папери на 300 млн грн, оскільки такі операції проганялися сім разів.

ПРИКЛАД 5

Фіктивне формування доходів від продажу ЦП для подальшого декларування та легалізації доходів

Етап 1: за рахунок кредитних коштів банку створені умови для купівлі ЦП та надання фінансового кредиту на суму, яка майже в 4 рази перевищує суму кредитних коштів;
Етап 2: попередньо куплені ЦП реалізуються, фінансовий кредит повертається по тій же «СХЕМІ» за рахунок кредитних коштів банку

Потенційними клієнтами є будь-які особи, яким необхідно сформувати дохід/прибуток, у тому числі публічні особи

В щорічну декларацію публічної особи вносяться дані про доходи від продажу ЦП.

Чи міг банк самостійно виявити і зупинити «схемні операції» – ТАК!

- Учасники схеми – клієнти одного банку
- Банк є учасником схеми
- «Циклічний» характер операцій клієнтів

Схеми відмивання коштів

ПРИКЛАД 6

- Схема № 6. Отримання готівки
- Група компаній через банк оплачували збір вторинної сировини для подальшої переробки. Нібито вони купили 612 тис. т. «Для перевезення такого обсягу сировини щодня знадобилося б 284 КАМАЗи», – кажуть в НБУ. Вторсировину «здавала» обмежена кількість осіб, в тому числі відомі люди, і навіть співачка, яка нібито здавала пляшки і макулатуру. За цією схемою банк видав «на руки» 3,9 млрд грн. Нацбанк оштрафував цей банк, а керівника відсторонив.

Отримання готівкових коштів

Схеми відмивання коштів

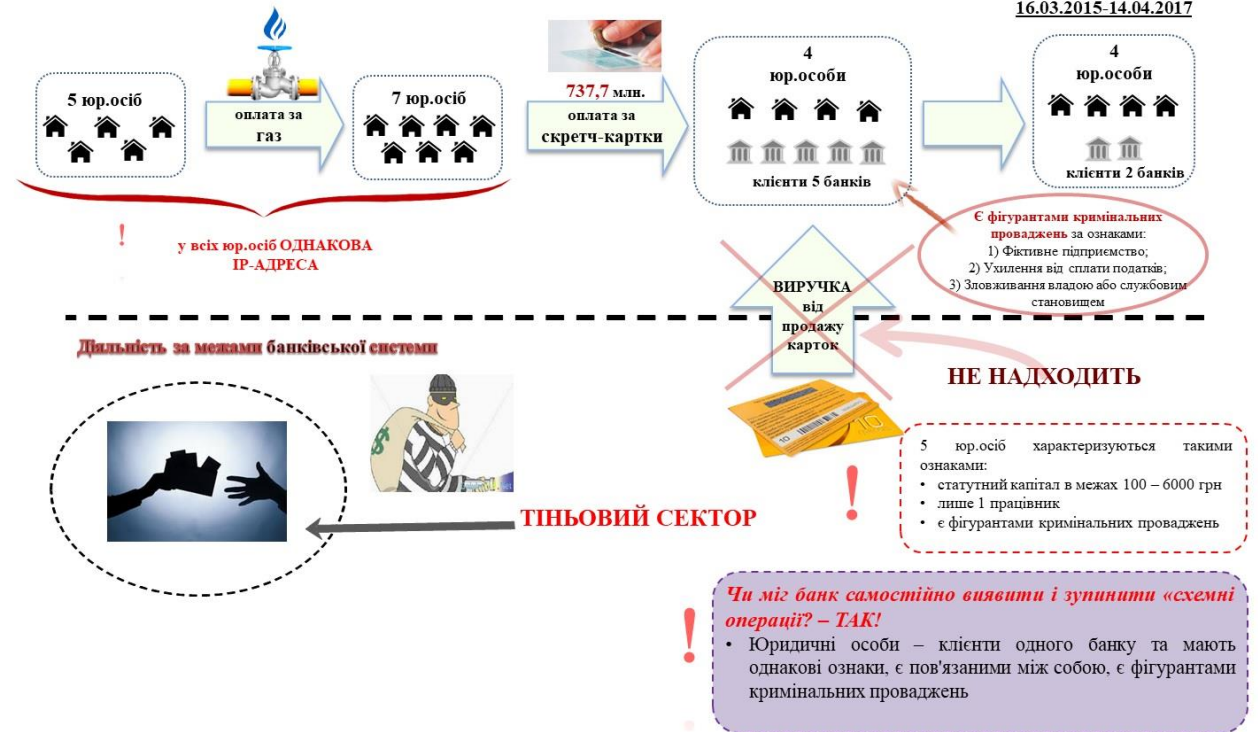
• Схеми № 7. Готівкові без готівки

- Ще один приклад конвертації безготівкових коштів у готівку без інкасації. Група юросіб за безготівковим розрахунком оплатила постачання газу, а газові компанії накупили на 737,7 млн грн за безготівковим розрахунком скретч-карток на поповнення мобільного зв'язку. В реальності скретч-картки продавалися фізособам за готівку, але кеш на їхній рахунок не надходив. Керівника цього банку також відсторонено Нацбанком.

ПРИКЛАД 7

Готівка без готівки/ухилення від сплати податків

Зв'язок між відмивання коштів та фінансуванням тероризму

- Відмивання грошей - це обробка активів, отриманих від злочинної діяльності, з метою приховування їх незаконного походження.
- Фінансування тероризму передбачає збір і обробку коштів для постачання ресурсів терористам.
- Хоча відмивання коштів та фінансування тероризму багато в чому відрізняються, вони часто використовують однакові слабкі місця у фінансових системах, які забезпечують невідповідний рівень анонімності та непрозорості під час виконання фінансових операцій.
- Їх глобальний характер та здатність адаптуватися до нових технологій роблять боротьбу з ними складним міжнародним викликом, який вимагає скоординованих зусиль на глобальному рівні.

Поняття та сутність тероризму

- **Тероризм** характеризується як насильницька злочинна діяльність, вчинена окремими особами та/або групами з метою примусу уряду чи його громадян до досягнення певних політичних чи соціальних цілей.

Класифікація тероризму

Ознака	Вид	Характеристика	Обґрунтування
Обсяги фінансування	Масштабний	Проведення значних за обсягом терактів, що вимагає великих обсягів фінансування	Існує більша ймовірність виявлення великих обсягів фінансування навіть за умови дроблення сум. Визначені види враховуються при обґрунтуванні доцільності вживання заходів протидії фінансуванню тероризму
	Низько-бюджетний	Охоплює теракти, підготовлені окремими особами на незначні суми	
Засоби та методи здійснення	Класичний	Класична зброя використовується для знищення ресурсів та людей у фізичному сенсі	Спостерігається певний взаємозв'язок між засобами і методами здійснення тероризму та джерелами його фінансування
	Технотероризм	Використання класичної зброї для руйнування інфраструктури та заподіяння шкоди в кіберпросторі	
	Кібертероризм	Використання цифрових та кіберінструментів для знищення та модифікації даних у кіберпросторі	
	Інформаційний	Використання різноманітних методів і засобів інформаційного впливу	
Масштаби розповсюдження	Внутрішньо-державний	Виникає в процесі внутрішньополітичного протистояння	Виділені види дозволяють ідентифікувати канали фінансування тероризму за територіальною ознакою та визначають напрями міжнародної співпраці
	Міжнародний	Передбачає скоординоване та систематичне застосування насилля в міжнародних масштабах	
Територіальний етап реалізації	Тероризм, що фінансуються, готується та здійснюється на одній території		Враховуються при визначенні поєднання заходів визначені протидії фінансуванню тероризму
	Тероризм, етапи якого здійснюються на різних територіях		

Найбагатші терористичні організації за версією Forbes

Рейтинг	Терористична організація	Річний дохід (млн дол. США)	Сфери діяльності	Основні джерела доходу
1	Талібан	2500	Афганістан і Пакистан	Податки і збори, незаконний обіг наркотиків і видобуток корисних копалин
2	Ансар Аллах	2000	Ємен	Податки з компаній і корпорацій, нелегальна торгівля нафтою
3	Хезболла	1200	Ліван і Сирія	Фінансова підтримка з Ірану, торгівля наркотиками
4	Аль-Каїда та її філії	600	Глобальна	Податки, незаконна торгівля (торгівля наркотиками, зброєю та людьми)
5	ХАМАС	500	Сектор Газа і Західний берег	Податки та збори, фінансова підтримка з Ірану
6	Робітнича партія Курдистану (РПК)	250	Туреччина, Ірак і Сирія	Незаконна торгівля (торгівля наркотиками, зброєю та людьми)
7	ІДІЛ та його філії	150	Глобальна	Податки, викрадення та незаконна торгівля (торгівля нафтою та старожитностями)
8	Справжня ІРА	70	Великобританії та Ірландії	Нелегальна торгівля тютюном
9	Катаїб Хезболла	50	Ірак і Сирія	Фінансова підтримка з Ірану
10	Палестинський ісламський джихад	35	Сектор Газа і Західний берег	Фінансова підтримка з Ірану

- **Фінансування** - надання (безоплатне і безповоротне або в порядку кредитування), а також збирання з метою надання будь-яких коштів (засобів, активів).
- Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 361-IX від 06.12.2019 р. вказується на:
 - *складових* операціях фінансування – надання або збір (тобто вже будь-яка спроба збору, а не тільки безпосереднє надання);
 - *засобах* фінансування – будь-які активи;
 - *способах* фінансування – прямо чи опосередковано;
 - *меті* фінансування – використання або усвідомлення можливості використання для терористичних цілей, які деталізовано в наведеному законі

Площини розгляду фінансування тероризму

- перша характеризує дане явище через поділ методів на законні та незаконні, через врахування, виявлення, опис всіх фінансових операцій, які здійснюються самими терористами. Враховує також створення відповідних положень правової бази для функціонування державної влади та покарання за злочинну поведінку у цьому відношенні;
- друга описує джерела фінансування, починаючи від самофінансування і до зовнішніх джерел та акцентує увагу на спонсорах тероризму. І заходи в даній площині спрямовані на зменшення коштів на підтримку тероризму та джерел їх отримання.

Види фінансування тероризму

пряме

- безпосередній переказ коштів

непряме

- створення умов або інфраструктури для фінансової підтримки

операційне

- спрямоване на підтримку підготовчих та потенційних атак; стосується фінансування конкретних терористичних актів

організаційне

- охоплює широкий перелік напрямів для залучення коштів; стосується фінансування терористичних угруповань у цілому, а не конкретних операцій

Приклади джерел фінансування для окремих терористичних актів, здійснені терористами-одинками або невеликими терористичними осередками

Терористичний акт	Джерела фінансування
Теракти в редакції «Шарлі Ебдо» і магазині кошерних продуктів (2015, Франція)	– 6000 євро, отримані в якості споживчого кредиту за підробленими документами, які потім були переведені в готівку; – доходи від продажу вживаного автомобіля за кордоном; – перекази готівки, пов'язані зі збутом контрафактної продукції
Вибух в центрі Ліона (2019, Франція)	– оплата за послуги навчання в сфері ІТ онлайн через приватну платформу репетиторства
Вибух на Манчестер Арені (2017, Великобританія)	– частину студентської позики для підтримки операційної діяльності; – державні виплати, які виплачувалися на банківський рахунок родички у Великобританії, до якого був доступ

Витрати на організацію та проведення окремих терористичних актів

Рік	Місце терористичного акту	Витрати на організацію, дол. США	Наслідки терористичного акту
2001	Північна та південна вежі комплексу Всесвітнього торгового центру в Нью-Йорку (США)	500000	Загинуло 2996 осіб, понад 6000 осіб отримали поранення
2005	Транспортна система (метро, автобус) Лондона (Великобританія)	14000	Загинуло 52 особи, 4 терористи-смертники, 700 осіб отримали поранення
2013	Теракт на пекінській площі Тяньаньмень (КНР)	6500	Загинуло 2 людини, 3 терористів, постраждало близько 40 перехожих

Етапи фінансування тероризму

Етапи фінансування тероризму

- **Етап збору** передбачає залучення коштів, призначених для терористичних угруповань. Способи фінансування тероризму можуть бути різноманітними, а найбільш типовими є прямі пожертви окремих осіб, установ, організацій; злочинна діяльність; використання благодійних та некомерційних організацій.
- На **етапі переміщення** визначається механізм переміщення цінностей, які можуть включати традиційний банківський сектор, різноманітні підприємства сфери послуг, контрабанду готівки, перерахунки між криптовалютними гаманцями тощо.

Джерела та канали фінансування тероризму

- Джерела фінансування та канали фінансування є двома різними аспектами фінансування, які можуть мати різний вплив на бізнес, економіку та суспільство загалом.
- Навіть у звіті FATF «Керівництво з оцінки ризиків фінансування тероризму» (2019) відсутній єдиний підхід до джерел та каналів фінансування тероризму. Вказується, що джерела та канали фінансування можуть бути різними для різних терористів. Так, вартість і джерела фінансування іноземних бойовиків-терористів можуть відрізнятися від джерел, які використовуються для фінансування великих терористичних угруповань.
- **Джерела фінансування** - це місця або джерела, з яких отримуються гроші або інші ресурси для використання в конкретних цілях.
- **Канали фінансування** - це шляхи або методи, якими фінансові ресурси переміщаються від джерела до кінцевого отримувача.

Основні канали фінансування тероризму

– із залученням фінансових інститутів (банки, біржі, інвестиційні фонди тощо);

– за допомогою фінансової допомоги від третіх держав чи терористичних угруповань цих держав;

– через легалізацію незаконних доходів (продаж зброї, заборонених речовин) або відмивання грошей через легальні установи (благодійні фонди);

– шляхом контрабанди готівки та інших цінних товарів;

– шляхом передачі віртуальних активів

Шляхи здійснення фінансування тероризму

добровільна передача власних готівкових коштів фізичними особами представникам терористичних та/або сепаратистських організацій;

перерахування грошових коштів на карткові рахунки членів терористичних угруповань;

несанкціоноване списання грошових коштів із рахунків юридичних осіб;

матеріальне забезпечення терористичних угруповань особами, використовуючи своє службове становище;

вимагання фінансової допомоги у суб'єктів господарської діяльності особами, використовуючи своє службове становище;

використання фіктивних фінансових структур для отримання готівкових коштів;

вчинення грабежів, розбоїв, викрадення людей з метою отримання грошових коштів;

збір коштів у соціальних мережах під виглядом благодійної допомоги групою фізичних осіб;

перерахування грошових коштів за допомогою електронних платіжних систем на адресу підставних осіб

Етапи фінансування тероризму

- Останнім етапом фінансування тероризму є **використання коштів**, напрями якого можуть передбачати:
 - використання для терористичних угруповань (оплати зброї, матеріалів, обладнання, накладні витрати, засоби масової інформації та обміну повідомленнями, навчання та заробітна плата);
 - забезпечення локації (оренда або придбання прихованих сховищ, таємних місць для планування і виконання актів);
 - оплату іноземних бійців, їх територіальне переміщення, покриття витрат на оформлення паспорта та візи;
 - оплату повсякденних витрат, які складно ідентифікувати як пов'язані з тероризмом.

Рекомендована тематика доповідей

- Відомі справи світу щодо схем відмивання грошей
- Найбагатші терористичні організації: джерела доходів та механізми фінансування (обрати конкретну терористичну організацію)
- Характеристика окремих терористичних актів

